

ЄВГЕН ДЯХОВИЧ

ПЕРЕВІРКА НАШИХ ПОЗИЦІЙ

НЮ ЙОРК

РІК 1954

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

ЄВГЕН ЛЯХОВИЧ

ПЕРЕВІРКА НАШИХ ПОЗИЦІЙ

ДОПОВІДЬ НА 7-МУ З'ІЗДІ ООЧСУ

diasporiana.org.ua

НЮ ЙОРК

РІК 1954

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД
УКРАЇНИ

Навіть з найкращої ідеї можна зробити карикатуру. Навіть наука Христа в бігу віків зазнавала різних інтерпретацій. Деякі інтерпретатори так її викривляли, що треба було великих зусиль з іншого боку, щоб повернути її до первісного значення.

Що ж дивного, коли в нинішніх часах духового спантеличення також слово націоналізм зазнає різних інтерпретацій, в яких це прадавнє і праведне, здорове, корисне і Богом освячене поняття деколи набуває форми потворної карикатури. Є люди, для яких націоналізм став свого роду божищем, і поза нацією вони не знають іншої релігії, іншого Бога. Цього роду націоналізм рівнозначний з сатанізмом і його треба рішуче відкидати без огляду на те, звідки він походить. Добра він не віщує нікому, зокрема Україні, яка в своїх терпіннях зродила погорду до сатанізму.

Але є й ще інший націоналізм — конструктивний, задемонстрований Спасителем. Христос враз із своїми універсальними ідеями підкреслив потребу національного скупчення, підкреслив принцип нації, за яким одиниця краще може підноситись до своєї досконалости, до свого Творця. Виступати проти цього роду націоналізму й попадати в пароксизм на саму його згадку — теж не дуже достойно і розумно.

Яким є націоналізм нашої Організації? — Націоналізм, в який ми віримо, є того другого, Божого гатунку. Так, як в кожному іншому куль-

турнім народі, так і в українськiм, він дрімав довгі віки в душі мас, а в останнім віці перейшов у динамічну свідомість. Він дає етнографічним масам почуття цілості і почуття спільності в прямуванні до якогось високого, шляхетного ідеалу й у висліді на шляху цього прямування з етнографічних мас творить націю. Деморалізованому неволею й поділеному на кілька займанщин українському народові цього націоналістичного почуття було дуже потрібно. Ми вірили і віримо в нього. Коли гнобителі України, або наші соціалісти, затруєні духом інтернаціонального безбожництва закидають нам атеїзм, аморальність, анархізм, культ ножа, називають фашистами і т.п. — то це зрозуміле явище. Наш націоналізм є дійсно запеклим ворогом одних і нічого спільного немає з другими. Але коли це говорять люди, які в засаді признають вартість цього націоналістичного почуття, то вони кривдять не лише нас, але в першу чергу тих, що кривавляться в лісових бункерах підпілля, стоячи в перших лавах Божих воїнів проти сил сатани. Це не фрази, а трагічна дійсність, бо кожний клаптик літератури, який проривається від них до нас є доказом їх глибокої віри в Бога. По нашому боці є чимало духовних осіб, які колись в підпіллі виконували душпастирські обов'язки. Вони свідчать і могли б ще більше посвідчити, якщо б у дотичних людей було більше об'єктивного зацікавлення цією справою. Ми віримо в той самий націоналізм, що наше підпілля. Таврувати українське підпілля безбожницьким і аморальним — значить іти всупереч незаперечним фактам.

Правда, були, є і, мабуть, будуть спроби в українськiм націоналізмі штовхнути цей рух на

шлях національного божкохвальства. Були, є і будуть спроби впровадження особистої диктатури, випадки аморальності, анархії, отаманії. Були поодинокі випадки, за які був сором нам усім, як людям, як українцям і як націоналістам. Але подібні випадки траплялись і будуть траплятись в кожному політичному русі, що набрав масових розмірів. Кидати за це каменем на самий рух, як такий, і обвинувачувати за це націоналізм, є таким самим безглуздом, як, наприклад, закидати вірі в Бога і релігії те, що вони спричиняють війни, які то закиди роблять інтернаціональні, а серед них і наші соціалісти. Або обвинувачувати Науку Христа за те, що її інтерпретатори порізнилися і потворили десяткі сект, що одна одну ненавидять.

Ніхто не заперечує того, що українськiй націоналізм, як масовий рух, мав деякі прикрі явища. Але ці явища заіснували не тому, що на нашому політичному горизонті появились Донцов, Коновалець чи Бандера, а тому, що ми всі грішили прокляттям безвірства. Від нас усіх заносило тим самим прикрим запахом, хоч може те основне, всім нам спільне прокляття, різним суспільним прошаркам надавало дещо відмінного вияву. Хіба можна заперечити, що наша інтелігентна верства не була в переважаючій більшості жертва атеїзмом? Правда, формально багато з них признавали потребу Церкви і навіть відносились з пошаною до духовних осіб, зокрема тих, що їх уважали за „поступових“. Без останніх важко було зорганізувати якесь політичне віче, закласти „Просвіту“ чи кооперативу; ну і „прості“ люди держалися ще Бога і релігії, тож не було зручно їм того відбирати. Толеровано Церкву і релігію також тому, що

проти цього виступали більшовики, значить — ці речі є корисні. Але скільки було серед них, що самі, безпосередньо, кожним фібром своєї душі відчували потребу віри в Бога? Скільки з них загалом мали хоч би засадничий християнський світогляд? Хіба вони не були наскрізь зматеріялізовані? Хіба матерія і її блиск не були їх найвищим ідеалом? Хіба нехить боротись за національні ідеали не впливала власне з того атеїстичного і матеріялістичного філософічного заложення, мовляв, життя — це найдорожчий скарб у світі і хто його втратив, усе втратив; отже краще пристосовуватись до обставин, ніж виставляти себе на капітальні жертви? Хіба ця наша інтелігентна верства, яка творила легальні партії й інституції, прикрашувалась деколи навіть релігійними статутами, не зробила собі божисце з нації? Хіба це не одна і та сама медаля з її двома боками?

Наша інтелігентна верства в своїй переважаючій більшості захопилась була земними благами, земними приємностями, земним престижем, думаючи, що в цьому власне є джерело сили і впливів, які піднесуть нас знов на ноги. Водночас вона цілковито забула за свою духову частину, за свою духову індивідуальність, за свою душу, за зв'язок з Творцем. Подібно, як це діялось серед інших народів, також українська інтелігенція, втративши опору в Бозі, на місце справжньої духовости поставила інтелектуалізм і позбавлений моральних засад естетизм.

В такому духовому кліматі, очевидно, було глупотою пориватися до боротьби з „далеко сильнішим” ворогом, а було чеснотою стоїчно сприймати удари й кривди збоку ворога, і боротьбу за свої святі переконання відкладати на

якийсь сприятливіший час. Молодь, всупереч волі і наказам своїх батьків (що без сумніву було трагедією), пішла іншим шляхом: вона пішла в підпілля і так, як уміла, розпочала боротьбу з ворогом. Вона мусіла це зробити, бо так не зробити означало погорду до себе самих, зневагу до найсвятіших почувань. Христос дві тисячі років тому на адресу „реальних”, практичних людей говорив: „І що з того, що ви врятуєте майно, а загубите душу!” Молодь пішла в підпілля, щоб рятувати цю душу, себто погодити святу віру у високі ідеали з ділом. Бо коли щось є зле на світі — треба його поборювати. Інакше ми — брехуни, лицеміри, фарисеї.

Молодь боролась так, як уміла. Якби старші пішли за нею, наше підпілля виглядало б інакше. Але батьки залишились при реальній роботі, при посадах, при домах. І в цьому саме була наша трагедія: батьки залишили дітей виконувати небезпечно, проте конечну роботу. Якби молодь відчула бодай симпатію старших, що бодай з душею вони з ними — це теж мало б великі позитивні наслідки. Але й того не було. Збоку старших плила тільки злоба, лють, картання.

Не всі люди надаються до геройських вчинків. Зате всі, навіть боязливі, можуть симпатизувати героїзмові і йому, хоч би малими вчинками, якимось допомагати. Чому ж не було цієї симпатії збоку старших? Де джерело їхньої люті до підпілля? — Джерело було в самому центрі їхньої душі.

В нашій підсвідомості безнастанно йде завзята боротьба добра зі злом. Там вирішуються тенденції нашої волі, ціла стратегія нашого життя, звідтіля променює ненависть чи любов,

відвага чи боягузтво, захоплення чи погорда до одних речей чи других.

Характеристичним знаком наших часів є те, що підсвідомість набрала великого значення і водночас великого розголосу. В цьому є добра причина. Коли в домі якоїсь родини починається сварка і падають голосні непристойні слова, хтось з родини поспішно замикає вікна, щоб не почули сусіди. Подібне діється в нашій духовій нутрі. Коли ми робимо щось таке, що раниць і спотворює нашу душу, цю іскру живучого Бога, душа реагує, з болем ридає. Збуджується наше сумління, яке завдає нам сорому і клопотання, ми замикаємо душевні вікна і стягаємо завісу. Внутрішня боротьба й душевні конфлікти відбуваються далі в нашій підсвідомості, але ми сповидно вже про них не знаємо і їх не чуємо. Проте від вирішення цих конфліктів в один чи другий бік залежить, чи ми станемо на один шлях, чи на другий, будемо робити одне або друге. Свідомо ми можемо признавати вартість одної роботи, але підсвідомо будемо робити цілковито щось інше. Часто ми замасковуємо себе ще раз і тоді кажемо, що хоч наші діла йдуть врозріз з нашими словами, проте в цьому є змісл і на далеку мету так буде добре. Одним словом, неетичні тенденції нашої волі, що впливають з підсвідомості, ми пробуємо сублимувати, втихомирюючи ще раз наше сумління „раціональним” думанням, мовляв, не журись — ти таки прямуєш до якоїсь шляхетної цілі. В той спосіб наша легально настроєна інтелігенція сублимувала свою нехіль боротись за волю, покриваючи її запопадливою розбудовою органічного сектора.

Діяння підсвідомості дається гостро відчувати тоді, коли віра в Бога ще зовсім не погасла, але вже добре надшарпана. Глибоко віруюча людина знає, що перед Творцем вона не може нічого сховати. Замість стягати завісу на свою свідомість, вона з болем, соромом і покорю повертається обличчям до Творця і, прохаючи його помилування, рятується в той спосіб від душевних конфліктів.

Агностицизм, і матеріялістичний світогляд, ставлення фізичного життя понад усе інше, ви грали в підсвідомості нашої інтелігентної верстви двобій з протилежним почуттям Божого ідеалізму, готовістю посвятити все земне в ім'я вищого, надземного. Але, як вже згадано, можна бути дуже боязливим чоловіком, проте мати велику любов і пошану до тих, що відважні. Зате можна мати закриту фанатичну ненависть до героїзму, коли чорні духи висміяли його і роздавили в темнім куті нашої душі. Серед нашої старшої інтелігенції не було навіть симпатії для поривів підпільної молоді. Була лише лють і зневага. Молодь це боляче відчула. На закиди отаманії, пайдократії вона відповіла, ікроїди, духові кастрати.

На жаль, ця боротьба не вирішена донині. Хоч назверх ми зацитькуємо її, проте в нас усіх накопичене огірчення і ненависть, які, немов пара крізь щілини казана, вириваються то тут, то там наверх. На нашу думку, замість затикати ці щілини, краще розкрити їх наскрізь і дати змогу накопиченому огірченню розплистись раз назавжди. Бо діяч, роздвоєний внутрі, впаде перед силами сатани. Ми можемо кидати камінням на цілий організований український націоналізм. Можемо його навіть вкаменувати.

Але коли не усунемо основних і правдивих причин нашого лиха, то воно повториться знов, в дещо інших формах і назвах. Всі мусимо стати в думках перед обличчям Творця і починати реформи, кожний зачинаючи від себе самого. Починаючи від нас — ми скажемо, що не перечимо прикрих випадків і явищ серед організованого українського націоналізму. Як відомо, український організований націоналізм на еміграції вже розпався на кілька груп, які ворогують з собою і претендують, що це вони і лише вони є правильними інтерпретаторами українського націоналізму. З безбожництвом в націоналізмі, а відступленням від високих Христових засад ми не маємо нічого спільного і будемо ці прояви уважати за проказу, яка морально розточує нашу збірноту. Ми будемо її поборювати з усієї сили і вдячні будемо іншим політичним групам, які фактами, але тільки фактами, а не плітками, будуть вказувати на цього роду прояви. Бо плітки, півправди, чи просто злобні видумки теж будемо уважати за проказу, яка морально розточує нашу збірноту. Для добра святої справи ми всі мусимо стати об'єктивні і справедливі.

Щоб досягнути об'єктивну справедливість, треба мати дві речі: бажання цієї справедливості і сталі моральні критерії, якими можна б зміряти і сконтролювати цю справедливість. Там, де нема віри в Бога, там і одне і друге зникає. Без віри в досконалу Справедливість зникає бажання всякої справедливості. Без сталих Божих моральних засад нема сталих критеріїв у вимірі цієї справедливості. Ніхто не може зміряти докладно якоїсь речі гумовим метром, навіть коли б міряв тисячу разів. Кожний раз він не-

дотягне, або перетягне і дістане інший вислід. Ніхто не може запровадити справедливості в суспільнім житті, відкинувши абсолютну, Божу мораль, бо кожний раз, під напором певних подій, засади його власної моралі прийдеться йому змінити. Тому поворот до Бога, до тісного зв'язку з Творцем, є важливий не лише для нашого індивідуального спасіння, але й для національного, для визволення України з неволі.

Добрий, розумний світський провід приходить лише тоді, коли в суспільності є глибоко моральні Божі тенденції. Від Церкви і духовенства у великій мірі залежить, чи наука Христа глибоко западе в наші серця й куди опісля вона поверне нашу волю. Там, де воля виразна і скристалізована, не важко очолювала б і провадила нас до її здійснення. Без віри в Бога ми навіть не маємо критеріїв, при допомозі яких могли б зміряти якість проводу. Духовенство є провідниками, які прорубують шлях для світських провідників. На них стоїть величезна відповідальність. Вони не тільки повчають словом, але мають демонструвати власним поступованням глибіню Христової науки, повної любови, прощення, скромности, покори, відрази до матеріяльних солодощів, світських впливів і слави гордощів. Коли вкупі із словним навчанням також власними прикладами вони доказуватимуть ці християнські чесноти — знайдуть вдячний ґрунт, бо маси прагнуть повороту до Бога. Коли ж ні, то ми всі не нарікаймо на ворогів за наші нещастя, тільки то ми всі биймо себе в груди.

Перед нами всіма величезні завдання, і не вільно нікому розпорошувати тих сил, які в самій основі є того ґатунку, що їх можна

впрягти в лави воїнів за нашу національну ідею. Як бачимо, цілий світ чимраз виразніше ділиться на два ґрунтовні, взаємно ворогуючі, табори: один вірить у Всевишнього, так, як вміє, кориться Його святій волі і по смерті бажає знов злучитись з Ним. Другий вірить лише у фізичне життя, відкидає віру в живучого Бога, а на Його місце ставить себе, вкупі із своїми духовними слабостями. Перший вірить в сталі Божі моральні засади, другий в переходи, які служили б хвилі, доцільності і людським уподобанням. Перший вірить у внутрішню дисципліну і так, як уміє, намагається контролювати себе. Другий у відсутності цієї внутрішньої дисципліни мусить користуватись іншою дисципліною, опертою на зверхньому терорі. Перший, вкупі з Божою вірою, ставить на першому місці свою духову індивідуальність, а все інше, включаючи суспільний устрій і державу, вважає чинниками, які мають пособляти плеканню цієї індивідуальности. Другий, у відсутності віри в ці трансцендентні завдання, робить собі божище з матерії і змислових радощів. Служачи цьому божищу, роздавляє нашу духову індивідуальність, і пробує перетопити нас в безобразну під духовим оглядом масу.

Ми належимо до першого табору і з погордою відкидаємо цей другий. Але водночас на адресу тих наших політичних центрів, що вірять у легальну боротьбу, а відкидають революційну, питаємо: чому багато із вас прямувало і далі наполегливо прямує до того, щоб ніби в ім'я „єдності”, провідництво над українськими визвольними змаганнями було очолюване нашими соціалістами з інтернаціоналістичним атеїстичним світоглядом? Навіть чимало ду-

ховних осіб прикладало рук до цього роду „єдності”. Питаємо без злоби і сарказму: невже ви не бачите, що віруюча людина не може мати нічого спільного з тими, які здекларовано відкидають віру в Творця, а релігію називають „опіумом”? Пособляючи соціалістам, ви водночас кидаєте камінням на тих, що навіть коли грішні, проте виявляли нераз свою спрагу вдержувати тісний контакт з Творцем.

Завдання нашої Організації виразні і ясні: вона створилась і існує на те, щоб дати належний і достойний розголос нашому підпіллю, яке, як знаємо, впродовж довгих літ було предметом низьких нападів або цілковитого заперечування збоку деяких наших, на жаль, навіть впливових кол. Нашим завданням також було і є — не допускати до викривлення інтерпретації націоналізму, а представляти його таким, який він існує на рідних землях, в підпіллі. І нарешті, нашим завданням було і є не допустити до того, щоб точку тяжіння у наших визвольних змаганнях перенести за кордон. Це може і вдовольнило б наш емігрантський егоцентризм, але справі визволення завдало б великої шкоди.

Так виглядає, що багато галасу знечев'я, який видобувається з нашої емігрантської роботи, має теж коріння у нашій підсвідомості, в почутті меншовартости і нашій детермінації дати про себе знати, без огляду на те, який остаточний вислід це матиме на боротьбу в ріднім краю. Так видається, що розголос для нас самих є нашою найвищою ціллю.

Правда, робиться теж чимало корисної роботи. Наша наука зрушила з місця і слід нам з цілою душою побажати нашим науковцям дальшого успіху на цьому відтинку. Проте і тут завважа-

емо небезпечне емігрантсько егоцентричне явище, яке колись проявляли наші мистці-співачи кажучи, що „виспівують” Україну або танцюристи — „втанцьовуючи” Україну. Бачимо, що деякі науковці теж думають, що вони, лише вони, наука — переконає світ у слушності наших домагань і світ дасть нам те, що нам правно належиться. Такий підхід криє в собі велику небезпеку. Як було від віків, як стоїть у Святому Письмі, в основі завжди були моральні засади, але вартість тих засад, напругу моралі, завжди мірялось готовістю людей боротись за свої переконання і жертвувати за них все, включаючи життя. І нині нас світ міряє тими старими критеріями, і коли на нас дивиться дещо симпатичнішим оком, то лише тому, що завважує в нас ту напругу і готовість боротись і жертвувати за наші святі вірування. Завдання нашої науки є виявити це і доказати перед усім світом. Але коли вона нехтуватиме цю головну нашу основу, з якої випливають переконливі аргументи до світу, то наша власна наука може опинитися в парадоксальному становищі, себто буде фактично заперечувати те, що взялась перед світом доказувати. Впродовж віків світ кількома наворотами дуже добре знав про Україну і з нею рахувався. Як довго була в Україні та політично-фізична сила, що впливає з глибоко моральних засновків, було в світі знання про Україну. Те знання ще й нині можна відшукати на полицях міністерств закордонних справ різних світових потуг. Але як та українська сила маліла і зникала, в таким самим темпі і пропорції зникало теж заінтересування Україною.

Так, як мені це видається, всупереч закидам в наш бік, мовляв, ми вміємо лише критикувати

і нищити, а не вміємо будувати — ми, націоналісти, не бажаємо нічого нищити в нашій суспільності, тільки бажаємо, щоб всі речі були посортовані в належному порядку, залежно від їх вартости і першенства. Ми навіть не віримо, що силою треба виконувати атеїзм, бо силою ще ніхто не змусив нікого повірити в Бога і Спасителя Христа. Зате ми віримо, що коли самі переродимося і самі покажемо глибоку віру в Творця, інші можуть піти за нами і атеїзм може бути в той спосіб зліквідований. Суспільність живе многогранним життям. Потрібно релігії, науки, мистецтва, матеріяльних дїбр, розривок і приємностей. Але все це мусить стояти в належнім порядку і в належній формі. Цей взаємозв'язок можна досягнути лише тоді, коли наше індивідуальне і збірне життя поставимо на сталих Божих моральних основах. Віра в Бога — це є перша основа націоналістичної ідеології. Всупереч програмовим різницям, групи, які теж вірять в Бога, є нам духово ближчі, ніж „націоналісти”, що відкидають Його.

Ціна 15 центів.

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНІ

Printed by: Dnipro 77 St. Mark's Pl. New York.